

**הערה כללית מס' 19: הגנה על המשפחה, הזכות לנישואין
והשוויון בין בני הזוג (סעיף 23): 27/07/1990
CCPR General Comment No. 19. (General Comments)**

ראשי התיבות של שם האמנה: CCPR

הערה כללית מס' 19

הגנה על המשפחה, הזכות לנישואין והשוויון בין בני הזוג

(סעיף 23)

(המושב ה-39, 1990)

1. סעיף 23 לאמנה הבינלאומית בדבר זכויות אזרחיות ומדיניות מכיר בכך שהמשפחה היא היחידה הקיבוצית הטבעית והיסודית של החברה ובכך שהיא זכאית להגנה מטעם החברה והמדינה. ההגנה על המשפחה ועל בני המשפחה מובטחת, בין במישרין ובין בעקיפין, גם בהוראות אחרות של האמנה. כך, סעיף 17 מטיל איסור על התערבות שרירותית או בלתי חוקית במשפחה. בנוסף, סעיף 24 לאמנה מתייחס ספציפית להגנה על זכויות הילד באשר הוא וכבן משפחה. לעתים מזומנות, המדינות שהן צד לאמנה אינן מספקות בדוחותיהן מידע מספיק בנוגע לדרך שבה המדינה והחברה ממלאות את חובתן להגן על המשפחה ועל האנשים המרכיבים אותה.

2. הוועדה מציינת כי מושג המשפחה עשוי להשתנות במובנים מסוימים ממדינה למדינה, ואפילו מאזור לאזור בתוך מדינה, וכי לפיכך לא ניתן לתת למושג זה הגדרה אחידה. אולם, הוועדה מדגישה כי כאשר קבוצת אנשים נחשבת למשפחה על-פי החקיקה והנוהג במדינה, חובה להעניק לה את ההגנה הנזכרת בסעיף 23. אשר על כן, על מדינות שהן צד לאמנה לדווח על הדרך שבה מושג המשפחה והיקפה נתפסים או מוגדרים בחברה שלהן ובמערכת החוקים שלהן. כאשר קיימים בתוך מדינה מושגים מגוונים של משפחה, "גרעינית" או "מורחבת", יש לציין זאת בליווי הסבר על מידת ההגנה המוענקת ביחס לכל אחד מהם. נוכח קיומן של משפחות מסוגים שונים, כגון זוגות לא נשואים וילדיהם או הורים יחידים וילדיהם, על המדינות שהן צד לאמנה לציין גם האם ובאיזו מידה משפחות כאלה ובני משפחות כאלה זוכים להכרה ולהגנה בחוקי המדינה ומנהגיה.

3. הבטחת ההגנה המעוגנת בסעיף 23 לאמנה מחייבת את המדינות שהן צד לה לאמץ אמצעים תחיקתיים, מנהליים או אחרים. מדינות שהן צד לאמנה צריכות לספק מידע מפורט בנוגע לטבעם של אמצעים אלה ולדרכים שבהן מובטח יישומם היעיל. למעשה, היות שהאמנה מכירה גם בזכותה של המשפחה להגנת החברה, דוחותיהן של מדינות שהן צד לה צריכים לציין כיצד ההגנה הדרושה מוענקת למשפחה בידי המדינה ובידי מוסדות

חברתיים אחרים, האם ובאיזו מידה המדינה מעניקה תמיכה כספית או אחרת לפעילותם של מוסדות כאלה, וכיצד היא מוודאת שפעילות זו עולה בקנה אחד עם האמנה.

4. סעיף 23 ב' לאמנה שב ומאשר את זכותם של גברים ונשים בגיל הנישואין להינשא ולהקים משפחה. סעיף 23 ג' קובע כי לא ייערכו נישואין ללא הסכמתם החופשית והמלאה של בני הזוג המיועדים. דוחותיהן של המדינות שהן צד לאמנה צריכים לציין האם יש הגבלות או חסמים על מימוש הזכות להינשא המבוססים על גורמים מיוחדים כגון דרגת הקרבה המשפחתית או אי-כשירות נפשית. האמנה אינה קובעת גיל ספציפי לנישואין לא עבור גברים ולא עבור נשים, אך גיל זה צריך לאפשר לכל אחד מבני הזוג המיועדים להעניק את הסכמתו או את הסכמתה האישית החופשית והמלאה בצורה שנקבעה בחוק ועל-פי תנאים הקבועים בו. בהקשר זה, הוועדה מבקשת לציין כי הוראות חוק כאלה חייבות לעלות בקנה אחד עם מימושו המלא של זכויות אחרות המובטחות באמנה; לפיכך למשל, מהזכות לחופש המחשבה, המצפון והדת עולה כי החקיקה של כל מדינה צריכה לאפשר נישואין דתיים ואזרחיים כאחד. עם זאת, הוועדה סבורה כי דרישה של המדינה שנישואין המתקיימים בהתאם לטקסים דתיים ינוהלו, יאושרו או יירשמו גם על-פי חוק אזרחי אינה מנוגדת לאמנה. המדינות מתבקשות לכלול בדוחותיהן גם מידע בנושא זה.

5. הזכות להקים משפחה מרמזת בעיקרון על האפשרות להביא ילדים לעולם ולחיות ביחד. כאשר מדינות שהן צד לאמנה מאמצות מדיניות של תכנון המשפחה, מדיניות זו צריכה לעלות בקנה אחד עם הוראות האמנה, ובמיוחד אסור שתהיה מפלה או בגדר חובה. בדומה לכך, האפשרות לחיות ביחד מרמזת על אימוצם של אמצעים הולמים, הן בתוך המדינה והן, על-פי הנסיבות, בשיתוף פעולה עם מדינות אחרות, כדי להבטיח את אחדות המשפחות או את איחודן מחדש, בייחוד כאשר בני המשפחה מופרדים בשל סיבות פוליטיות או כלכליות או בגלל סיבות דומות.

6. סעיף 23 ד' לאמנה קובע כי מדינות שהן צד לה ינקטו את הצעדים המתאימים כדי להבטיח שוויון בזכויותיהם ובאחריותם של בני הזוג לעניין הנישואין, במשך הנישואין ובפירוקם.

7. ביחס לשוויון הנישואין, הוועדה מבקשת לציין במיוחד כי לא צריכה להתקיים שום אפליה המבוססת על מין ביחס לרכישת אזרחות בעקבות נישואין או לאיבודה. בדומה לכך, יש להגן על זכותו של כל אחד מבני הזוג לשמור על השימוש בשם המשפחה המקורי שלו או שלה או להשתתף על בסיס שוויוני בבחירת שם משפחה חדש.

8. במהלך הנישואין, הזכויות והאחריות של בני הזוג במשפחה צריכות להיות שוות. שוויון זה חל על כל העניינים העולים מיחסיהם, כגון בחירת מקום המגורים, ניהול משק הבית, חינוך הילדים וניהול הנכסים. שוויון כזה ממשיך לחול על הסדרים בנוגע לפירוד חוקי או לפירוק של הנישואין.

9. לפיכך, כל יחס מפלה בנוגע לטעמים ולהליכים לפירוד או לגירושין, למשמורת על ילדים, לדמי מחייה או מזונות, לזכויות ביקור או לאיבוד או השבה של הסמכות ההורית, חייב להיות אסור, תוך הבאה בחשבון של עליונות טובת הילדים בהקשר זה. על מדינות שהן צד לאמנה לכלול בדוחותיהן במיוחד מידע על ההסדרים שנקבעו לצורך ההגנה הדרושה על כל ילד שהוא בעת פירוק נישואין או פירוד בין בני הזוג.